

שיעור מס' 4

מי שרוצה מצליח

מטרת השיעור:

לבחון האם ההצלחה של יחידים לפרוץ את מעגל השעתוק יכולה לשמש מופת ודגם לאחרים.

אנשים חזיים בעוני עומדים בפני חסמים שונים להשכלה: היעדר משאבים כלכליים, הדרה חברתית, חיים בתנאי מצוקה ועוד. חסמים אלו מערימים קשיים ומקטינים את סיכויי ההצלחה של אנשים אלה, ובכך הם נכלאים במעגל העוני והמצוקה.

לצד זאת, אנו מכירים סיפורים של הצלחה. גברים ונשים שלמרות הקשיים הצליחו להיחלץ ממעגל העוני והמצוקה. סיפורים אלו נוטעים את התקווה שמי שרוצה מצליח וסיפורם של מי שהצליחו יוכל לשמש מופת לאחרים. מאידך גיסא, העובדה שמדובר בסיפורם של מעטים מעוררת את השאלה האם אכן ניתן לשחזר את סיפור ההצלחה ולהפוך אותו לנחלת הרבים, או שמא מדובר ב"התגנבות יחידים".

השיעור בוחן בעין ביקורתית סיפורי הצלחה של שתי דמויות בולטות בעולם היהודי - הלל הזקן ורבי עקיבא, ועוסק בשאלה: מהם התנאים הדרושים להצלחה ולפריצה של מעגל השעתוק הפערים.

הרכב השיעור:

20 דקות	פתיחה: סיפורי הצלחה
25 דקות	לימוד בחברותא
30 דקות	אסיף
45 דקות	לימוד קבוצתי

פתיחה

המפגשים הקודמים דנו במנגנונים של שעתוק ובחסמים העומדים בפני תלמידים. על אף התמונה הקודרת שהצטיירה מהמפגשים הקודמים, אנו מכירים גם סיפורים של הצלחה: אנשים שלמרות עוניים וחסמים אחרים שעמדו בדרכם הצליחו לפרוץ החוצה ממעגל של עוני ומצוקה. הלימוד היום ידון בסיפורים של הצלחה: מה אפשר לאנשים אלו לפרוץ ממעגל העוני ולזכות בהכרה חברתית, והאם נוכל לאתר את גורם ההצלחה שלהם ולהעתיק אותו.

- האם תוכלו להביא מהיכרות עם סביבתכם סיפורים על אנשים כאלו?
 - מה גרם להם להצליח ומה תוכלו להפיק מהסיפור שלהם?
- (מפאת קוצר הזמן נצטמצם בתגובות אחדות בלבד.)

לימוד בחברותא

הלימוד יתמקד בסיפוריהם של הלל הזקן ורבי עקיבא שלמרות עוניים הפכו למלומדים ולדמויות דומיננטיות בבית המדרש. כל חברותא תבחר באחת משתי הדמויות הללו, ותתמקד בה. החלק הראשון של הלימוד יעשה בחברותות, והחלק השני במשותף. השאלות המנחות ללימוד הן:

- מה גרם לתפנית בחיי רבי עקיבא ובחיי הלל?
- איזה מחיר הם נדרשו לשלם תמורת הצלחתם?
- מהם הגורמים שאפשרו את הפריצה?

...והווי מתאבק בעפר רגליהם" זה רבי אלעזר ו "שותים בצמא את דבריו" זה רבי עקיבא. מה הייתה תחילתו של רבי עקיבא? אמרו בן ארבעים שנה היה ולא שנה כלום. פעם אחת היה עומד על פי הבאר אמר: "מי חקק אבן זו?" אמרו לו: "המים שתדיר נופלים עליה בכל יום". אמרו לו: "עקיבא אי אתה קורא 'אבנים שחקו מים' (איוב, יד, טו)?" מיד היה דן רבי עקיבא קל וחומר בעצמו: "מה רך פסל את הקשה, דברי תורה שקשין כברזל על אחת כמה וכמה שיחקקו את לבי שהוא בשר ודם". מיד חזר ללמוד תורה. הלך הוא ובנו וישבו אצל מלמד התינוקות. אמר לו: "רבי למדני תורה". אחז רבי עקיבא בראש הלוח ובנו בראש הלוח. כתב לו אל"ף-ב"ת ולמדה. אל"ף-ת"ו ולמדה. תורת כהנים למדה. היה הולך ולומד עד שלמד כל התורה כולה. הלך וישב לפני רבי אליעזר ולפני רבי יהושע. אמר להם: "רבתי, פתחו לי טעם משנה". כיוון שאמרו לו הלכה אחת הלך וישב לו בינו לבין עצמו. אמר: "אל"ף זו למה נכתבה? ב"ת זו למה נכתבה? דבר זה למה נאמר?". חזר ושאלן והעמידם בדברים. (אבות דרבי נתן, נוסחא א', פרק ו')

רבי עקיבא רועה של כלבא שבוע היה. ראתה אותו בתו של כלבא שבוע שהוא צנוע ומעולה, אמרה לו אם אתקדש לך תלך לבית הרב? אמר לה כן. התקדשה לו בצנעה ושלחה אותו. שמע אביה והוציאה מביתו והדיר אותה הנאה מנכסיו. הלך וישב שנים עשרה שנה בבית הרב. כאשר בא הביא אתו שנים עשר אלף תלמידים. שמע זקן אחד שאומר לה עד כמה את נוהגת כאלמנות חיות. אמרה לו אם היה מקשיב לי היה יושב שנים עשרה שנים אחרות. אמר ברשות אני עושה והלך וישב שנים עשרה שנה אחרות בבית הרב. כאשר בא הביא אתו עשרים וארבעה אלף תלמידים. (בבלי, כתובות סב, ע"ב; סג, ע"א)

אמרו עליו על הלל הזקן שבכל יום ויום היה עושה ומשתכר בטרפעיך. חציו היה נותן לשומר בית המדרש, וחציו לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו. פעם אחת לא מצא להשתכר, ולא הניחו שומר בית המדרש להיכנס. עלה ונתלה וישב על פי ארובה כדי שישמע דברי אלוהים חיים מפי שמעיה ואבטליון.

אמרו: אותו היום ערב שבת היה, ותקופת טבת הייתה, וירד עליו שלג מן השמים. כשעלה עמוד השחר אמר לו שמעיה לאבטליון: אבטליון אחי, בכל יום הבית מאיר, והיום אפל שמא יום המעון הוא? הציצו עיניהן וראו דמות אדם בארובה, עלו ומצאו עליו רום שלוש אמות שלג. פ ירקוהו והרחיצוהו, וסיכוהו והושיבהו כנגד המדורה. אמרו: ראוי זה לחלל עליו את השבת.
(בבלי, יומא, לה, ע"ב)

פעם אחת חל ארבעה עשר להיות בשבת ולא היו יודעין אם פסח דוחה את השבת אם לא. אמרו יש כאן בבלי אחד והלל שמו ששימש את שמעיה ואבטליון והוא יודע אם פסח דוחה את השבת [...] לא קיבלו ממנו עד שאמר להן כך שמעתי משמעיה ואבטליון. כיוון ששמעו ממנו כן עמדו ומינו אותו נשיא עליהן.

(ירושלמי, פסחים, ו, לג טור א)

מתוך המחיר ששילמו הלל ורבי עקיבא על הצלחתם אנו למדים על החסמים שעמדו בדרכם. **החסם הכלכלי** מונע מהלל את הכניסה לבית המדרש, ומרבי עקיבא הוא תובע להתנתק ממשפחתו ודן את אשתו וילדיו לחיי דלות תמורת הלימוד בבית המדרש. סיפורו של רבי עקיבא מלמד על **החסם הפסיכולוגי** – תמורה חלה בחייו מרגע שראה עצמו כמי שיכול להצליח. פריצת המעגל לא הייתה מתאפשרת ללא אמונתן של הדמויות בעצמן והעזתן לדבוק באמונה זו. עם זאת, מה שאפשר את הפריצה הוא הקשרים החברתיים עם דמויות מתוך בית המדרש. הלל מקבל הכרה רק כאשר נודע כי שימש את שמעיה ואבטליון, ורבי עקיבא מקבל הכרה כיוון שהיה תלמידם של רבי יהושע ורבי אליעזר. נקודה זו מלמדת אותנו על **החסם חברתי**. לא רק היעדר המשאבים החומריים (הון) מערים קשיים בדרכם של רבי עקיבא והלל, אלא גם העדר המשאב של רשת קשרים חברתיים.

סיפורם של השניים מעלה את שאלת הסיכויים אל מול הסיכונים בסיפורי הצלחה. אמנם הדמויות זכו להצלחה ולמעמד, אך אחרי שהסתכנו בסיכונים אדירים: הלל הזקן כמעט ושילם בחייו, ואילו רבי עקיבא היה עלול להיוותר בלא כלום. הסיפורים יכלו להסתיים אחרת. יתרה מזאת; על אף פי שהצליחו, נאלצו הדמויות לשלם מחיר כלכלי ונפשי על הפריצה.

חלקו השני של הלימוד יעשה שימוש בתובנות שהעלינו בלימוד בחברותא ויבחן מהו מוסר ההשכל שנלמד מסיפורים אלו לגבי הכלל. הלימוד יציג שני כיווני פרשנות, שכל אחד מהם מדגיש חסמים מסוימים וגוזר משמעויות ודרכי פעולה שונות.

אסיף

בחברותא למדנו את סיפור ההצלחה האישי של הלל ורבי עקיבא והצבענו על גורמים שונים שאפשרו את ההצלחה. הדיון כעת יעסוק בדברים שעלו בחברותא תוך התמקדות בשאלה מה אפשר את ההצלחה של הלל ורבי עקיבא. בדיון נבחן האם סיפורי הצלחתם של הלל ורבי עקיבא יכולים לשמש מופת ודגם להצלחה עבור רבים. מהם אפוא, הגורמים שאפשרו לדעתכם להלל ולרבי עקיבא להצליח.

לעתים הדיון בקבוצה יכול להיגרר לשאלה אם ההצלחה הצדיקה את המחיר או לא. אמנם זוהי שאלה חשובה אך יש לציין בפני הקבוצה כי הניסיון שלנו הוא להתחקות אחר התגלגלות העניינים שהביאה להצלחה כדי לבחון האם ניתן לקחת מרכיבים מהסיפורים שלפנינו ולהפיק מהם דרך לפריצת השעתוק עבור רבים. באשר לשאלת ההצדקה - ייתכן כי מתוך הסיפור נוכל לאתר דרך שבה המחיר יהיה נמוך יותר; כך למשל, בהפיכת בית המדרש לנגיש יותר - לא להתנות את הכניסה בכסף.

ההצלחה בסיפורים שלמדנו היא פרי שילוב של כוחות אישיים וחברתיים. על אף שייטכנו דגשים או משקלים שונים לכל אחד מהגורמים שהביאו להצלחה, אי-אפשר לייחס את ההצלחה לגורם אחד בלבד: הסיפור על רבי עקיבא מציג את התפנית בחייו כתוצאה של הארה. המים ששוחקים את האבן משנים את האופן שבו הוא מפרש את המציאות. לאחר שראה את המים ששוחקים את האבן, הוא לא רואה רק מי הוא, או את האופן שבו הסביבה תופסת ומגדירה אותו (תאוריית "אני במראה"), אלא גם מי הוא יכול להיות. רבי עקיבא מגלה ייעוד אישי, ולראשונה מעז לחלום על מציאות אחרת. ניתן לפרש הסיפור על בתו של כלבא שבוע באופן דומה: אישתו של רבי עקיבא מציגה לו בבואה אחרת של עצמו. היא לא רואה אותו כרועה עני, אלא כמי שנועד ללמוד בבית הרב. גם במקרה של הלל הזקן אנו עדים לקריאה אחרת של המציאות. כאשר השומר מונע ממנו את הכניסה לבית המדרש, הלל אינו נכנע לתכתיבים של המציאות, אלא מנסה למצוא פתח אחר להיכנס דרכו.

החלום האישי של רבי עקיבא מניע אותו לעבור מכשולים בדרך ומצייר באור אחר את המציאות שבה הוא חי. הלימוד אצל מלמד התינוקות יכול להיתפס כמשפיל, אך עבור רבי עקיבא הוא שלב בהגשמת החלום. החלום מעניק כוחות לרבי עקיבא ומקחה את עוקצם של הקשיים העומדים בפניו. עם זאת, הגשמת החלום כרוכה בהימור מסוכן. סיפורם של הלל ורבי עקיבא נחתם בסוף טוב, אך-בה במידה הסיפור עלול היה להסתיים אחרת. רבי עקיבא עלול היה לנחול כישלון בבית המדרש (בגלל הריחוק המייסר מאישתו וילדיו או בשל עוניו). הלל הזקן היה קרוב למות כאשר שמעיה ואבטליון גילו אותו על גג בית המדרש. הצלחתם של הגיבורים תלויה למעשה על חוט השערה. סיפורם של רבי עקיבא והלל עלול היה להפוך לטרגדיה ולא למופת של הצלחה.

הסיפורים מלמדים אותנו כי גם במקרה של הצלחה הגשמת החלום כרוכה במחיר אישי הן של הגיבורים והן של הסובבים אותם. הסיפור הראשון על רבי עקיבא מלמד שנאלץ בגיל מבוגר להתחיל מאפס וללמוד אצל מלמד התינוקות. הסיפור השני מלמד על המחיר שאישתו נאלצה לשלם, כלומר לחיות כאלמנה, לשם הגשמת החלום. משפחתו של הלל הזקן נאלצה להתפרנס בדוחק ממחצית משכורתו כדי שיוכל ללמוד בבית המדרש.

הסוף הטוב התאפשר הודות להכרה ולסיוע שקיבלו הגיבורים מאנשים שבדרך ומדמויות מפתח. בהצלחתו של רבי עקיבא שותפים רבים שסייעו ותמכו: אשתו ששלחה אותו לבית המדרש, מלמד התינוקות, רבי יהושע ורבי אלעזר שפתחו לו הלכה אחת ולאחר מכן פרשו עליו חסותם. הלל הזקן קיבל את סמכותו מתוקף היותו משמש של שמעיה ואבטליון. העובדה שלכל אחד מהגיבורים היו דמויות מפתח מהאליטה שפרשו עליהם את חסותם (הם הצליחו ליצור קשרים במקומות הנכונים), מעלה כאמור את השאלה האם אמנם יש כאן פריצה של השעתוק או "התגנבות יחידים". האם אכן סיפורם של רבי עקיבא והלל הזקן אכן יכול לשמש מודל להצלחה של ההמונים או שמא הוא נותר בגדר סיפור אישי.

לימוד קבוצתי

הלימוד המשותף ידון בלקח שאפשר להפיק מהסיפור האישי של רבי עקיבא והלל הזקן והמשמעויות שניתן לגזור ממנו לגבי הכלל. הלימוד נידון בכל מקור בנפרד, ולאחר מכן נערוך השוואה ביניהם. הלימוד דן בשני מקורות: אבות דרבי נתן, ופירוש רבינו יונה על מסכת אבות, הגוזרים משמעויות ומסקנות שונות מהסיפורים שלמדנו. השאלות המנחות אותנו בדיון על כל מקור הן: מה הלקח המופק מהסיפור? מי אמר להפיק את הלקח? כיצד הלקח מתיישב עם ממצאי הלימוד בחלק הראשון?

עיתר רבי עקיבא לחייב את כל העניים בדין שאם אומרים להם מפני מה לא למדתם והם אומרים מפני שעניים היינו. אומרים להם והלא רבי עקיבא עני ביותר ומדולדל היה. (אבות דרבי נתן, נוסחא א, פרק ו)

הועמידו תלמידים הרבה - כדעת בית הלל. כענין ששינוי בית שמאי אומרים אין מלמדין אלא לתלמיד הגון, צנוע וכשר וירא שמיים [...] ובית הלל אומרים מלמדין לכל אדם, מאה בשביל שיצאו מהם עשרה טובים ועשרה כדי שיצאו שניים ושניים לפי שאינכן יודעים איזה מהם יכשר זה או זה ואם שניהם כאחד טובים, וכה הוא מעשה של הלל שכנס לכל תלמידיו ואמר להם תלמידי יש כאן כולכם אמרו לו הן. אמר לו אחד מתלמידיו כולם כאן חוץ מקטן שבהם. אמר לו יבוא קטן שעתידי הדור להתנהג על ידו. והביאו לו לרבן יוחנן בן זכאי הנה כי אין לדחות את הקטנים מפני הגדולים כי הגדיים נעשו תישיים ועל עניין זה דרשו רז"ל "בבוקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך" (קהלת, יא, ו). אם העמדת בבחורתך העמד תלמידים בזקנותך הנה כי הרבות תלמידים דבר טוב הוא עד מאד וזכות לו לרוב.

רבי יונה בן אברהם גירונדי החסיד חי בגירונה וברצלונה שבספרד במאה הי"ג, ונפטר בטולידו בשנת ה"א כ"ד (1263). היה בן דודו, מחותנו וידידו של הרמב"ן. הושפע הרבה משיטת הלימוד של בעלי התוספות, ומדרכם של חסידי אשכנז.

אבות דרבי נתן תולים את האחריות להצלחה ביחיד. היחיד הוא שאחראי על גורלו, על אף הקשיים העומדים בדרכו. על כן מי שצריך ללמוד את הלקח מסיפורו של רבי עקיבא הוא הפרט, והוא שצריך לערוך את התיקון. סיפורו של רבי עקיבא משמש משל לכוחו של היחיד לחלוש על גורלו. הדגש על האחריות האישית יכול להוות כלי מעצים והצבת רף גבוה של ציפיות ואמונה ביכולתו לצלוח מכשולים. אך בד בבד האחריות האישית גורמת להתנערות מאחריות החברה להסרת מכשולים אלו. הסיפורים שלמדנו מעידים כי סיפורי הצלחה אינם סיפורים של יחיד, אלא יש לו שותפים בהצלחתו. בית הלל מבקשים להעצים את היחיד על-ידי שינוי השיטה, פתיחת השערים, ולהסיר את המכשולים העומדים בדרכו. האמונה בכוחו של היחיד אינה מייחסת את האחריות להצלחה ליחיד, אלא מטילה אחריות על החברה לפתח את כוחו של היחיד.

הבדל שני הוא בנקודת המוצא: אבות דרבי נתן טוענים נגד העניים על כך שלא למדו תורה. נקודת המוצא היא שיפוטית. לעומת זאת, נקודת המוצא של בית הלל היא של שינוי חברתי. בית הלל פותחים את השערים ומצווים להעמיד תלמידים הרבה כיוון שהם רואים את התלמידים לא כפי שהם אלא כפי שהם יכולים להיות. בית הלל מבקשים להציג בבואה אחרת של המציאות ובכך לגרום לשינוי במציאות. על כן דלתם של בית הלל פתוחה גם בפני פושעים מהטעם שיכולים לצאת מהם חסידים וכשרים. הלל הרחיב את החלום האישי שלו לחזון חברתי.

מעשהו של הלל הסיר מכשול נוסף מדרכו של רבי עקיבא לבית המדרש. הלל פתח את שערי בית המדרש ולא התנה את הכניסה אליו בתשלום. ייתכן שאם הכניסה לבית המדרש הייתה בתשלום, רבי עקיבא לא היה עומד בתשלום ולא היה לומד. עם זאת, אנו מסתבר שגם לאחר התיקון הזה, הכניסה לבית המדרש לתלמידים עניים כרוכה במכשולים. גם כאשר סיפורי הצלחה חורגים מהסיפור האישי ומשמיים פורצי דרך, יכולתם להוות דגם לפריצת השעתוק מותנית בסיפור הצלחה שבא לאחר מכן.

המפגשים האחרונים עסקו בשאלת הפערים בחינוך מזוויות שונות: תלמידים, הורים, סיפורי הצלחה. המקורות שלמדנו הצביעו מחד גיסא על הקושי בשינוי מצב של אי-שוויון ומאידך גיסא על כוחם של יחידים להשפיע ועל תפקיד המפתח שיכול למלא מורה כסוכן לשינוי חברתי. המפגש הבא ידון בשאלה מה מניע מורים להיות סוכנים לשינוי חברתי.

מי שרוצה מצליח (דף לימוד בחברותא)

...והווי מתאבק בעפר רגליהם" זה רבי אלעזר ו"שותים בצמא את דבריו" זה רבי עקיבא. מה הייתה תחילתו של רבי עקיבא? אמרו בן ארבעים שנה היה ולא שנה כלום. פעם אחת היה עומד על פי הבאר אמר: "מי חקק אבן זו?" אמרו לו: "המים שתדיר נופלים עליה בכל יום". אמרו לו: "עקיבא אי אתה קורא 'אבנים שחקו מים' (איוב, יד, טו)?" מיד היה דן רבי עקיבא קל וחומר בעצמו: "מה רך פסל את הקשה, דברי תורה שקשין כברזל על אחת כמה וכמה שיחקקו את לבי שהוא בשר ודם". מיד חזר ללמוד תורה. הלך הוא ובנו וישבו אצל מלמד התינוקות. אמר לו: "רבי למדני תורה". אחז רבי עקיבא בראש הלוח ובנו בראש הלוח. כתב לו אל"ף-בי"ת ולמדה. אל"ף-ת"ו ולמדה. תורת כהנים למדה. היה הולך ולומד עד שלמד כל התורה כולה. הלך וישב לפני רבי אליעזר ולפני רבי יהושע. אמר להם: "רבותי, פתחו לי טעם משנה". כיוון שאמרו לו הלכה אחת הלך וישב לו בינו לבין עצמו. אמר: "אל"ף זו למה נכתבה? בי"ת זו למה נכתבה? דבר זה למה נאמר?". חזר ושאלן והעמידם בדברים.

(אבות דרבי נתן, נוסחא א', פרק ו')

רבי עקיבא רועה של כלבא שבוע היה. ראתה אותו בתו של כלבא שבוע שהוא צנוע ומעולה, אמרה לו אם אתקדש לך תלך לבית הרב? אמר לה כן. התקדשה לו בצנעה ושלחה אותו. שמע אביה והוציאה מביתו והדיר אותה הנאה מנכסיו. הלך וישב שתיים עשרה שנה בבית הרב. כאשר בא הביא אתו שנים עשר אלף תלמידים. שמע זקן אחד שאומר לה עד כמה את נוהגת כאלמנות חיות. אמרה לו אם היה מקשיב לי היה יושב שתיים עשרה שנים אחרות. אמר ברשות אני עושה והלך וישב שתיים עשרה שנה אחרות בבית הרב. כאשר בא הביא אתו עשרים וארבעה אלף תלמידים.

(בבלי, כתובות סב, ע"ב; סג, ע"א)

אמרו עליו על הלל הזקן שבכל יום ויום היה עושה ומשתכר בטרפעיק. חציו היה נותן לשומר בית המדרש, וחציו לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו. פעם אחת לא מצא להשתכר, ולא הניחו שומר בית המדרש להיכנס. עלה ונתלה וישב על פי ארובה כדי שישמע דברי אלוהים חיים מפי שמעיה ואבטליון. אמרו: אותו היום ערב שבת היה, ותקופת טבת הייתה, וירד עליו שלג מן השמים. כשעלה עמוד השחר אמר לו שמעיה לאבטליון: אבטליון אחי, בכל יום הבית מאיר, והיום אפל שמא יום המעונן הוא? הציצו עיניהן וראו דמות אדם בארובה, עלו ומצאו עליו רום שלוש אמות שלג. פירקוהו והרחיצוהו, וסיכוהו והושיבהו כנגד המדורה. אמרו: ראוי זה לחלל עליו את השבת.

(בבלי, יומא, לה, ע"ב)

פעם אחת חל ארבעה עשר להיות בשבת ולא היו יודעין אם פסח דוחה את השבת אם לאו. אמרו יש כאן בבלי אחד והלל שמו ששימש את שמעיה ואבטליון והוא יודע אם פסח דוחה את השבת [...] לא קיבלו ממנו עד שאמר להן כך שמעתי משמעיה ואבטליון. כיוון ששמעו ממנו כן עמדו ומינו אותו נשיא עליהן.

(ירושלמי, פסחים, ו, לג טור א)

- מה גרם לתפנית בחיי רבי עקיבא ובחיי הלל?
- איזה מחיר הם נדרשו לשלם תמורת הצלחתם?
- מהם הגורמים שאפשרו את הפריצה?

מה ניתן ללמוד מסיפורי הצלחה (דף לימוד קבוצתי)

עמיד רבי עקיבא לחייב את כל העניים בדין שאם אומרים להם מפני מה לא למדתם והם אומרים מפני שעניים היינו. אומרים להם והלא רבי עקיבא עני ביותר ומדולדל היה. (אבות דרבי נתן, נוסחא א, פרק ו)

והעמידו תלמידים הרבה - כדעת בית הלל. כעניין ששנינו בית שמאי אומרים אין מלמדין אלא לתלמיד הגון, צנוע וכשר וירא שמיים [...] ובית הלל אומרים מלמדין לכל אדם, מאה בשביל שיצאו מהם עשרה טובים ועשרה כדי שיצאו שני ים ושניים לפי שאינכן יודעים איזה מהם יכשר זה או זה ואם שניהם כאחד טובים, וכה הוא מעשה של הלל שכנס לכל תלמידיו ואמר להם תלמידי יש כאן כולכם אמרו לו הן. אמר לו אחד מתלמידיו כולם כאן חוץ מקטן שבהם. אמר לו יבוא קטן שעתיד הדור להתנהג על ידו. והביאו לו לרבן יוחנן בן זכאי הנה כי אין לדחות את הקטנים מפני הגדולים כי הגדיים נעשו תישימים ועל עניין זה דרשו רז"ל "בבוקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך" (קהלת, יא, ו). אם העמדת בבחרותך העמד תלמידים בזקנותך הנה כי הרבות תלמידים דבר טוב הוא עד מאד וזכות לו לרוב. (פירוש רבינו יונה על מסכת אבות, פרק א, משנה א)

רבי יונה בן אברהם גירונדי החסיד חי בגירונה וברצלונה שבספרד במאה הי"ג, ונפטר בטולידו בשנת ה"א כ"ד (1263). היה בן דודו, מחותנו וידידו של הרמב"ן. הושפע הרבה משיטת הלימוד של בעלי התוספות, ומדרכם של חסידיו אשכנז.

- מה הלקח המופק מהסיפור האישי של רבי עקיבא והלל הזקן?
- מי אמור להפיק את הלקח?
- כיצד הלקח מתיישב עם ממצאי הלימוד בחברותא?